

Iosophis et Theologis, qui hac ratione dicunt esse mutuam connexionem ac necessariam inter materiam et formam materialem, ut videre licet in auctoribus citatis, et Avicenna, 2 Metaph., c. 2 et 3; Comment., 1 Phys., com. 56, et lib. 2, com. 13; Themistio, 1 Physic., digres. ult.; Plotino, Ænead. 3, lib. 6, c. 14; Soncin., 5 Metaph., q. 1. Et probatur ratione, quia entitas materiæ esset otiosa in rerum natura, si maneret sine forma; nullam enim operationem exercere posset; hoc autem abhorret a natura; ergo est contra ordinem naturæ, ut materia sit sine forma. Hac ratione utuntur multi; non tamen videtur efficax, quia, licet frustra sit in natura, quod non est aptum ad aliquod munus naturæ, non est tamen frustra, nec simpliciter otiosum, quod ex se aptum est ad exercendum aliquod munus, ad quod a natura est institutum, quamvis interdum illud non exequatur. Sic ergo, quamvis materia maneret aliquando sine forma, non esset otiosa in natura, quia de se esset apta ad recipiendam illam, si adesset agens, qui illam introduceret, et per accidens contingeret, quod illa careret, quia fortasse agens, qui disponebat ad illam introducendam, prius abstulit dispositionem necessariam ad alterius conservationem, quam potuerit alteram introducere. Sicut Scotus fieri putat in morte hominis, vel alterius animalis; nec propterea manet otiosum cadaver, aut maneret materia, præsertim quia paulatim iterum disponi poterit, ut aliam formam recipiat.

10. Unde non videtur etiam efficax ratio quæ reddi solet ex continua successione generationis et corruptionis, tum quia non est certum, ad omnem corruptionem immediate, et in eodem instanti, sequi generationem, ut ex dicta opinione Scoti patet; nam, licet natura per se non intendat corruptionem, sed generationem, fieri tamen potest ut res corrumpatur prius quam altera generari possit. Quare quod Aristoteles dixit, nempe: *Generatio unius est corruptio alterius*, fortasse non convertitur, vel intelligendum erit, per se loquendo, licet ex accidente possit deficere.

11. Alia ratio fieri solet, quia, quod non est aptum per se operari sine alio, neque etiam est aptum per se esse sine illo; materia autem natura sua nihil operari potest sine forma; ergo natura sua indiget forma ut existat, nec potest esse sine illa. Sed interrogo an sit sermo de operatione proprie sumpta,

quæ dicit habitudinem ad principium efficiens; et hoc modo non est ad rem; nam materia nec sub forma, nec absque forma, potest habere aliquam operationem. Vel operatio sumitur late pro quacumque causalitate; et sic falsa est assumptio; sæpe enim indiget una res consortio alterius ad causandum, et non ad existendum, ut intellectus agens indiget consortio phantasie ad abstractendas species, et tamen manet sine phantasia, et non censetur esse otiosus, etiamsi tunc pro eo statu non exerceat suam operationem. Anima etiam rationalis indiget consortio corporis ad exercendam causalitatem formalem, non vero ad existendum, et sic de aliis; sic ergo materia poterit indigere consortio formæ ad exhibendam causalitatem materialem, etiamsi ad existendum eam non requirat. Et ratio est, quia causalitas dicit relationem vel habitudinem transcendentalem, et ideo postulare potest consortium alterius; res autem, a qua est causalitas, potest esse magis absoluta, et non actu, sed aptitudine tantum societatem alterius postulare.

12. Ex quo etiam infirma videtur alia communis ratio, quæ maxime a priori esse censetur, nimirum, quod materia est pura potentia, et ideo ab actu formæ natura sua pendere debet. Quod enim dicitur pura potentia, non excludit actualem entitatem ipsius materiæ, sed dicit solum talem esse illam entitatem, ut essentialiter sit potentia, et ad munus recipiendi et sustentandi formam omnino instituta; non est autem de ratione potentiæ, generatim loquendo, ut semper sit sub actu suo; unde ergo ostenditur hoc esse de ratione hujus potentiæ? nam, ex eo quod sit potentia substantialis, id colligi non potest; cum inde potius habeatur esse potentiam subsistentem, quamvis partialiter et incomplete, et ideo posse per se existere, etiamsi causalitatem suam actu non exerceat, sicut manet rationalis anima, quia subsistens est, licet actu non informet.

13. *Ratio probans materiam naturaliter sine forma esse non posse.* — Difficile ergo videtur rationem reddere, quæ convincat hanc naturalem dependentiam materiæ a forma, propter quod hoc tempore multis, præsertim in Italia, placet, materiam quidem nunquam separari a forma propter necessarium ordinem agentium naturalium, tum inferiorum, tum cœlestium, quæ semper introducunt unam formam recedente alia, non vero pro-

pter intrinsicam dependentiam materiæ, quam dicunt non fore in nihilum redigendam, si, ablata una forma, altera in illa non succederet, sed naturaliter cum sua entitate et existentia fuisse permansuram. Nihilominus recedendum non est ab antiqua et communi sententia, quam his modis explicare et confirmare possumus. Primo, non est verisimile materiam hanc inferiorem esse magis independentem a formæ rei generabilis indefinite sumpta, quam sit unaquæque materia cœli a propria forma, cum sit illa minus perfecta; sed unaquæque materia cœli pendet naturaliter a sua forma; ergo. Secundo, non est verisimile materiam hanc magis pendere a formis accidentalibus quam a substantiali, cum per se primo ac principaliter illam respiciat; sed ita pendet materia hæc ab accidentali forma, ut naturaliter esse non possit sine omni illa, ut est evidens, saltem de quantitate.

14. *Augustinus tandem asseruit materiam nulla duratione reali informem præcessisse.* — Tertio, physica conjectura optima est, quod hæc materia ad hoc est instituta, ut semper sit sub aliqua substantiali forma, et ab eis nunquam separetur; ergo signum est, talem etiam esse factam, ut ex natura sua postulet consortium formæ, ut esse possit. Antecedens patet inductione, quia materia a principio in sua creatione sub formis condita fuit. Neque sententia contraria verisimilis est; nam Scriptura non dicit Deum in principio creasse materiam, sed *cælum et terram*; quas voces non posse de materia exponi supra ostensum est. Et quamvis Augustinus interdum videatur in hoc dubitasse, tamen 12 Confess., c. 27 et 29, priorem opinionem reprobatur, et concudit, materiam non tempore, sed natura tantum antecessisse formationem suam; unde 13 Confess., cap. 33, ita concludit: *Cum aliud sit cæli et terræ materies, aliud species, materiam quidem de omnino nihilo, mundi autem speciem de informi materia, simul tamen utrumque fecisti, ut materiam formâ nulla morte intercapidine sequeretur.* Idem habet libro 1 de Genes. ad litter., cap. 49, et libro 4, cap. 22 et sequentibus, et 1 de Civitate, cap. 7. Post illam vero primam creationem nunquam materia caruit omni forma; atque ita sunt ab auctore naturæ dispositæ causæ naturales, ut nunquam possit una forma materiam deserere, quin introducat alia. Illud enim axioma Aristot., 1 de Gener., text. 17: *Generatio unius est corruptio alterius, in universum*

verum est, nec potest de generatione verum esse, quod semper ad eam sequatur corruptio, nisi etiam ad corruptionem unius semper sequatur generatio; nam si aliquid corrumpetur, et nulla fieret generatio, postea ex eadem materia posset aliquid generari sine nova corruptione. Cumque verum sit, in materia nullam esse formam corporeitatis, vel genericam, ut in superioribus ostensum est, et inferius etiam ostendemus, necessarium est ut semper formæ forma succedat in materia, nisi dicere velimus de facto sæpe manere materiam sine forma ulla substantiali cum solis accidentalibus. Quod absurdum et paradoxum esset in philosophia.

15. Est ergo facta hæc materia, ut perpetuo sit sub forma; ergo verisimile est talem esse factam, ut forma indigeat ad existendum. Probat consequentia, quia non repugnat intelligere materiam primam talem esse, ut hanc habeat indigentiam, quod recte probat illa ratio, quia, scilicet, est pura potentia, id est, imperfecta in entitate sua, et incompleta ac potentialis; cum his enim imperfectionibus non pugnat, imo optime quadrat illa indigentia et dependentia. Nec refert quod partialiter sit subsistens; nam subsistentia excludit dependentiam a subjecto, non vero ab actu, seu forma. Neque est in hoc comparanda materia cum anima subsistente, quia hæc longe est perfectior et actualior, et simpliciter immaterialis. Igitur hic modus dependentiæ non solum non repugnat, verum etiam est maxime consentaneus entitati materiæ, et imperfectioni ac munerij ejus; ergo verisimilius est talem esse naturam materiæ. Denique in rebus physicis, quod semper eodem modo evenit et non aliter, verisimile est esse naturaliter necessarium; sed materiam esse sub aliqua forma, naturaliter semper ita evenit; ergo est ex necessitate naturæ, et non ex necessitate formæ, quia quando una forma perit ex defectu dispositionum, nulla erat necessitas ex parte alterius introducendi novam formam. Neque item tribui potest necessitas soli extrinseco agenti proximo, quia sæpe etiam nullum est privatum agens, a quo sit talis forma; ergo illa necessitas fundatur in indigentia intrinseca ipsius materiæ. Nec satis est dicere, hunc effectum esse naturalem ex ordine universi, seu ex universali naturâ, aut necessitatem illam oriri ex causis agentibus universalibus, quæ semper sunt paratæ ad introducendam aliquam formam, quando particulares defi-

ciunt; nam hæc institutio naturæ in propria indigentia materiæ fundata est; nam quia ad universale bonum pertinebat, ut nulla materiæ portio unquam deficeret, aut in nihilum redigeretur, ideo natura providit ut nunquam posset privari omni forma, sed recedente una, semper succederet alia, quia hoc necessarium erat ut materia posset perpetuo naturaliter conservari. Alioqui cur natura fuisset tam provida in hujusmodi formarum successione, præsertim quando forma, quæ succedit, per se non erat necessaria ad expellendam aliam, quæ ob defectum dispositionis vel organisationis necessaria recedit?

16. Neque est simile quod afferebatur de ascensu aquæ ad replendum vacuum; nam universalis natura evitat vacuum propter perfectam unitatem et integritatem universi, et propter necessitatem actionis et influentiæ, et non propter commodum alicujus privati entis. Quod vero materia esset quasi vacua omni forma, si nihilominus conservari posset, et pati ac disponi ad generationem, et in suo genere ad illam concurrere, nullum esset incommodum naturæ universali. Igitur universalis ratio nulla est alia, nisi materiæ conservatio. Fateor totum hunc discursum supponere de facto nunquam manere materiam sine substantiali forma, et inde colligere hoc provenire ex indigentia materiæ, quam collectionem existimo satis esse probatam; antecedens autem dubito an satis demonstratum sit; nam substantialem formam non experimur nisi ex effectibus, vel accidentibus; sæpe autem nullus est effectus, qui evidenter ostendat introductionem novæ formæ post recessum prioris, ut in morte hominis; et ideo Scotus et alii negant ibi introduci novam formam, quanquam, ne fateantur manere materiam sine forma, ponant formam corporeitatis vel mistionis, qua seclusa nos non alia ratione convincimus, in omni morte vel corruptione introduci novam formam, nisi quia alias materia maneret sine forma; et ita videmur in his probationibus circulum committere. Sed, licet verum sit ex effectibus id non evidenter demonstrari, nihilominus adeo est illud axioma consentaneum naturis rerum, et fini, et usui, ac imperfectioni materiæ, ut unanimi omnium fere antiquorum et recentiorum philosophorum consensu, tanquam certum et indubitatum sit receptum, quod satis est ad philosophicam rationem fundandam.

Qualis sit dependentia materiæ a forma.

17. *Duplex dependentiæ modus. — Argumenta probantia materiam a forma solum ut conditione dependere.* — Sed explicandum superest qualis sit hæc dependentia; duobus enim modis potest intelligi, scilicet, vel tanquam a propria causa, vel tanquam a conditione ita necessaria ut absque illa non debeatur esse tali rei, quos duos modos dependentiæ explicui late, in 1 tomo 3 partis, disp. 8, sect. 1, et illos videtur significare Fonseca, 5 Metaphys., cap. 2, quæst. 3, sect. 1, dum ait intelligi posse materiam pendere a forma, vel tanquam a vera causa, vel tanquam a quodam concomitante; et sect. 3 videtur de eisdem facere mentionem, dum ait accidentia conservare substantiam, non a priori, sed a posteriori. Dubitari ergo potest quo ex his modis pendeat materia a forma. Et quidem, quod sit tantum dependentia a posteriori, et a conditione necessaria, videtur probabiliter persuaderi. Primo, quia hic modus dependentiæ possibilis est; nam forma substantialis, vel ejus unio ad materiam, atque adeo totum compositum, pendet hoc modo ab aliis quibus formis accidentalibus, tanquam a dispositionibus necessariis via conservationis, ut aiunt, non quia sint propriæ et directæ causæ talis conservationis, sed quia sunt dispositiones ita connaturales, ut sint etiam necessariae; ergo majori ratione potest materia habere talem dependentiam a forma tanquam a necessaria dispositione, et primaria. Item hoc modo pendet materia a quantitate; ergo potest pendere a forma. Deinde hic modus est sufficiens ad salvandum omnia quæ dicuntur de dependentia materiæ a forma, et omnes rationes factæ non amplius probant. Est etiam modus facilis et clarus; nam juxta illum facile conciliantur duæ conclusiones positæ. Recte etiam intelligitur quomodo vicissim pendeat forma a materia, et materia a forma; una enim dicitur pendere a priori, et altera a posteriori; una tanquam a vera causa, et alia ut a conditione concomitante.

18. At vero juxta alium modum difficile intelligitur hæc mutua dependentia; nam cum materia simpliciter supponatur formæ, ut hæc ex illius potentia educi possit, vix intelligitur quomodo a priori possit materia a forma dependere. Et explicatur amplius, augeturque difficultas, ex eo quod materia fit per veram creationem, et per eandem actionem permanentem conservatur; ergo non pendet in suo

fieri a forma ut a vera causa, quia ad creationem nulla causa creata concurrere potest naturaliter. Respondent aliqui hoc esse verum de causa efficiente, non vero de aliis generibus causarum; nam creatura non potest esse causa efficiens creationis; potest tamen esse causa finalis, ut per se constat; et eadem ratione potest esse causa formalis, imo et materialis; nam cum creatur totum, partes concurrunt ad esse et fieri illius in genere causæ materialis. Sed, omissa causa finali, cuius causalitas habet peculiarem rationem, propterea quod non est per realem ac propriam motionem distinctam ab actione causæ efficientis, et ideo non prærequirit reale esse in re quæ talem causalitatem exercet, de causa materiali videtur concursus ejus directe repugnare cum creatione, ut est propria et vera creatio; quod facile patet ex dictis supra de educatione formæ de potentia materiæ, et latius ostendetur infra in propria disputatione de creatione. Loquor autem de creatione, ut proprie creatio est; nam sub ratione concreationis potest habere dependentiam a causa materiali, ut supra declaratum est tractando de materia cœli, quia concreatio ut sic ordine naturæ supponit creationem, et ideo potest habere aliquam dependentiam. Eadem ergo ratione creatio ut sic non potest habere dependentiam a causa formali, quia causa formalis supponit materialem, licet concreatio possit habere dependentiam a forma, ut supra loco citato declaratum est. At vero materia rerum generabilium vere ac proprie creatur, et non concreatur proprie, id est, non producit per unam et eandem actionem, qua creatur totum; ergo ad creationem ejus non potest forma concurrere, ut vera causa.

19. Quod in hunc modum declaratur et confirmatur ex dictis; nam creatio hujus materiæ rerum generabilium et inductio formæ, sunt actiones distinctæ, tam nunc in materiæ conservatione, et rerum generatione, quam in prima rerum sublunarium productione; sed actio inductiva formæ non potest esse vera causa actionis creativæ materiæ; ergo multo minus forma, quæ per illam actionem inducitur, potest esse vera causa creationis materiæ. Minor patet, tum quia inductio formæ supponit omnino creationem materiæ, seu materiam creatam, nec intelligi potest, quod formæ inductio aut unio supponatur in aliquo genere causæ ad creationem materiæ, quia inductio formæ ut sic dicitur habitudinem transcendentalem ad materiam jam creatam; unde,

sicut relatio non potest præsupponi ad terminum in aliquo genere causæ, ita neque inductio formæ ad creationem materiæ. Tum etiam quia alias penderet per se creatio, vel conservatio materiæ, ab educatione formæ; ergo et ab agente educente formam; atque ita agentia naturalia ut veræ causæ effectivæ conservarent materiam. Unde etiam fieret ut quoties forma mutatur in materia, mutaretur actio qua materia conservatur a Deo, quia mutata dependentia actionis, mutatur actio, eo quod ipsa sit essentialiter dependentia, ut infra declarabimus. Consequens autem est falsum, quia materia, ut est primum subiectum generationis, est quid ingenerabile et incorruptibile, quia supponitur generationi et corruptioni; ergo eadem ratione est quid immutabile quoad actionem per quam fit et conservatur, quia supponitur facta et conservata; alioqui per quamcumque generationem entis naturalis concrearetur materia, vel ita se haberet ac si concrearetur, quia per novam actionem terminatam ad totum ipsa inciperet conservari, quod plane repugnat actioni agentis naturalis; alias eadem ratione dici posset per talem actionem comproduci semper novam materiam. Igitur creatio vel conservatio materiæ non pendet ab educatione formæ tanquam a propria causa, vel actione per se; ergo multo minus potest pendere a forma, tanquam a vera causa, cum forma sit in omni genere causæ posterior actione, per quam educitur de potentia materiæ; ergo de primo ad ultimum, nec materia ipsa potest pendere a forma ut a causa per se, sed solum ut a causa vel conditione concomitante, et bene disponente ac actuante ipsam materiam.

20. *Rationes suadentes materiam a forma pendere ut a propria causa.* — Non desunt tamen argumenta, quibus suaderi videatur materiam posse dependere a forma, ut a propria causa, quæ per informationem suam continet illam in esse. Et præsertim quia forma substantialis materialis pendet a materia ut a propria et per se causa in suo genere; ergo et e contrario materia pendet a forma, tanquam a vera causa, quia, licet non sustentet illam ut subiectum; potest ut actus continere illam. Nam, sicut actus effectivus tenet effectum in esse per suam causalitatem, ita actus informativus potest modo sibi proportionato continere suum subiectum in esse; ergo ita comparatur forma substantialis ad materiam. Probatur consequentia primo, quia forma

materialis est perfectior et actualior quam materia; ergo magis per se pendet materia a forma, quam forma a materia. Secundo, quia non repugnat huiusmodi mutuus nexus inter materiam et formam tanquam inter causas, quæ mutuo et vicissim sunt sibi per se causæ. Quod patet tum illa generali ratione, quod in diversis generibus causarum non repugnat mutua prioritas; tum etiam quia in cælo videtur esse hæc mutua connexio inter materiam et formam; nam et in fieri, et in esse mutuo et per se pendet, ut supra dictum est, ita ut concreatio unius per se pendeat a concreatione alterius, et e converso. Ex quo exemplo potest sumi tertia ratio, quia materia cæli pendet a sua determinata forma, ut a causa per se; ergo et materia horum inferiorum pendebit eodem modo a forma generabili, licet indefinite. Patet consequentia, quia perfectior est materia cæli; ergo si illa pendet, multo magis alia.

21. *Judicium de questione et de rationibus utrinque propositis.* — Sunt quidem hæ rationes probabiles, et ita potest utraque pars ex dictis probabiliter sustineri; mihi tamen (ut verum fatear) prior videtur intelligibilior et facilior, et si attente ponderentur rationes factæ, facilius possunt posteriores dissolvi. Quod munus lectori relinquo, quia res facilis videtur, quia infra, explicando quomodo causæ sint sibi invicem causæ, radicatus declarandum est quænam prioritas mutua possit inter aliqua duo intercedere, et quæ non possit, ex cujus intelligentia maxime pendet præsens resolutio.

SECTIO IX.

Utrum tanta sit dependentia materiæ a forma, ut sine illa nec per divinam potentiam conservari possit, et e converso.

1. *Rationalis forma naturaliter, cætera supernaturaliter separatæ possunt conservari.* — Quoad dependentiam formæ a materia, solum potest dubitari de materiali forma; nam de immateriali constat, non solum virtute divina, sed etiam naturaliter posse manere sine materia. De reliquis autem formis Aristoteles et philosophi fortasse negarent posse ullo modo subsistere separatæ a materia, quia existimarent dependentiam et inhærentiam actualem in materia esse illis essentialem. Catholici autem, qui credimus Deum conservare accidens sine subjecto, dubitare non possumus (licet moderni quidam dubi-

tent) quin possit etiam Deus substantialem formam materialem sine materia conservare, quia major est dependentia accidentis a subjecto, quatenus accidens minus habet entitatis et actualitatis, quam forma substantialis. Unde omnes Doctores statim citandi in hoc conveniunt de forma substantiali, quamvis de materia dissentiant.

Tractatur prior opinio de materia.

2. De materia igitur est prima sententia negans posse Deum conservare materiam sine forma substantiali. Tenet D. Thomas, locis citatis sectione præcedente, cum aliis sectatoribus ejus ibi citatis, et præterea Quodlib. 3, art. 1, indicatque eam Magister, in 2, dist. 12, cap. 5, ubi solum dicit, materiam in principio creationis non fuisse prius carentem omni forma, quia tale aliquid corporeum existere non potest, quod nullam habeat formam; non tamen declarat an loquatur de potentia absoluta, vel juxta naturas rerum. Et eodem modo videtur loqui Hugo Victorinus, 1 de Sacrament., part. 1, cap. 4. Apertius loquitur Bonavent., dicta dist. 12, art. 1, quæst. 1; Hervæus, Quodlib. 6, q. 1; Ægid., in principio sui Hexameron, c. 4 et 2; Jandun., 1 Phys., quæst. 26; Zimar., Theorem. 15. Fundamentum præcipuum hujus sententiæ est, quod materia formaliter ex se nullam habet existentiam, sed eam recipit formaliter a forma. Deus autem non potest dare effectum formalem sine causa formali, neque etiam potest conservare materiam sine existentia; ergo non potest conservare materiam sine forma. Nec refert quod esse existentia juxta hanc sententiam non sit primarius effectus formalis formæ, tum quia, licet ob hanc causam possit per divinam potentiam manere effectus primarius sine hoc secundo, tamen e converso non potest secundarius dari sine primario; nam ab eo essentialiter pendet; tum etiam quia ad primarium effectum formæ pertinet esse vel constituere proximum susceptivum existentia, qui effectus nunquam separatur ab ipsa; nam etiam in Christi humanitate illum habet; non potest autem Deus constituere actum extra proprium susceptivum. Secundo ex Commentatore, quia materia est pura potentia; quidquid autem existit, est in actu; ergo repugnat materiam existere sine actu, quia alias simul esset in actu, et sine actu; actus autem materiæ est forma; ergo repugnat esse sine forma. Tertio, etiamsi materia habeat aliqualem exis-

tentiam partialem, habet illam pendentem a forma in genere causæ formalis; sed non potest Deus per se supplere effectum causæ formalis; ergo. Quarto, fieri solet hæc ratio, quia si materia servaretur sine forma, esset in rerum natura aliquod individuum sub genere substantia, et non sub aliqua specie; nam materia esset in genere corporis, verbi gratia, et non pertineret ad aliquam ejus speciem. Quinto, omne esse accidentale est a forma accidentali, et ideo nihil habere potest tale esse sine illa; ergo omne esse substantiale est a forma substantiali, et non potest esse sine illa; materia autem habet aliquod substantiale esse; ergo illud non potest esse sine substantiali forma. Aliæ rationes solent multiplicari, sed non ingerunt novam difficultatem, et ideo inutile censeo in eis immorari.

Posterior sententia tractatur, et priori præfertur.

3. Contraria sententia est satis communis. Eam tenet Henricus, Quodlib. 1, quæst. 10; Scotus, in 1, dist. 12, quæst. 2; et ibi Lichetus, Maironis, Bassolis, et alii Scotistæ; Richardus, quæst. 4; Gregorius, quæst. 1; Gabriel, quæst. 4; Marsilius, in 2, quæst. 8; et in eam inclinat Soto, Physic. 1, quæst. 6; et mihi videtur hæc sententia omnino vera, quia non solum non invenio claram implicationem contradictionis, verum etiam nec rationem satis verisimilem, quæ eam persuadeat. Et imprimis, quamvis teneremus existentiam esse rem distinctam ab essentia, nulla reddi posset sufficiens ratio cur non posset Deus illum actum ponere in sola materia; quia, licet secundum connaturalem ordinem ille actus recipiendus esset in tota natura vel integro supposito, tamen per divinam potentiam posset constitui in una parte, sicut existentia accidentalis naturaliter recipi non potest nisi in composito accidentali, seu in supposito substantiali, media accidentali forma, et tamen Deus facere potest ut maneat in solo accidente separato, et majori ratione posset conservare esse substantiale in sola forma materiali substantiali; ergo etiam posset in sola essentia materiæ ponere actum existentia, quia, licet materia sit potentia ad formam, tamen revera est quædam partialis essentia substantialis; quatenus ergo aliqua essentia est, poterit per existentiam actuari; nam existentia est actus essentia. Neque est ulla ratio quæ probet illum ordinem inter formam substantialem et

actum existentia, aut dependentiam illius existentia a forma esse adeo essentialem, ut a Deo immutari aut suppleri non possit; nam forma non est ita causa existentia, ut intrinsece componat illam, cum supponantur esse entitates simplices condistinctæ; causalitas autem formæ, quæ non est per intrinsecam compositionem, sed vel per emanationem, aut aliam similem rationem, potest a Deo suppleri, ut statim ostendam.

4. Nec vero dici potest materiam existentem per actum existentia realiter distinctum jam habere formam, quia omnis actus est forma. Hoc enim axioma falsum est juxta illam sententiam, etiam de actu actuante; auctores enim illius sententiæ ponunt in uno supposito substantiali formam substantialem, et actum existentia realiter distinctum, et non admittunt duas formas substantiales; ergo existentia substantialis non est forma substantialis. Et ideo etiam dicunt, existentiam creatæ humanitatis posse suppleri per increatam existentiam Verbi, quia existentia non est forma; ergo si materia conservaretur cum actu existentia realiter distincto a sua essentia absque alia forma, vere conservaretur sine forma, et ita esset in actu sine actu informante, non vero sine actu terminante. Adde nonnullos ex auctoribus, qui ponunt existentiam realiter distinctam ab essentia, concedere, posse Deum conservare essentiam in rerum natura et extra causas sine existentia. In quo licet apertam dicant contradictionem, tamen supposito falso principio, consequenter loqui videntur. Cur ergo non admittent etiam essentiam materiæ conservari posse in rerum natura et extra causas sine actu existentia distincto? nam ut res sit in rerum natura, et extra causas, sufficit secundum ipsos esse essentia; materia autem ex se et per seipsam formaliter aliquod esse essentia habet, quamvis partiale ac diminutum.

5. *Germana a priorique conclusionis probatio.* — Sed hæc veluti ad hominem ex alienis principiis procedunt; ex propriis autem ratio a priori hujus sententiæ est, quia materia sicut habet suam partialem entitatem essentia, ita et existentia; existentia enim substantia ita composita est, sicut essentia substantia, et ideo sine ulla implicatione vel repugnantia, potest Deus sicut formam sine materia, ita et materiam sine forma conservare. Quia, licet proprium susceptivum (ut ita loquamur) completæ et integræ existentia

sit completa natura vel substantiale suppositum, tamen pars naturæ, seu natura partialis, capax est partialis existentiae sibi proportionata, in qua potest per divinam potentiam partialiter sola subsistere, sicut quantitas in sua proportionata existentia per divinam potentiam separata existit. Nulla enim major repugnantia afferri potest in existentia partiali materiæ, quam in partiali existentia formæ, vel accidentali existentia quantitatis. Namque hæc existentia partialis materiæ non manat intrinsece a forma, sed solum naturaliter pendet ab illa, vel tanquam a conditione seu actuali dispositione naturaliter debita, vel ad summum ut a causa informante, et per informationem suam per se concurrente et juvante ad esse materiæ; hic autem modus dependentiæ facile potest a Deo suppleri sine repugnantia. Et de priori quidem, qui nobis probabilior visus est, res est clara, quia ille modus dependentiæ est valde extrinsecus et a posteriori, et solum consistit in hoc, quod rei in tali statu constitutæ, vel carenti tali dispositione vel actu, non debetur naturaliter esse. Potest autem Deus conferre esse, etiam præter naturale debitum, seu præter ordinem naturalem, et ita potest conservare formam in materia sine naturali dispositione, et animam in corpore sine naturali organisatione.

6. De posteriori autem modo dependentiæ idem probatur, quia, licet secundum illum modum forma concurrat aliquo modo ut causa ad esse materiæ, non tamen ut causa intrinsece componens illud esse, aut proprium subjectum ejus, sed ut causa tantum informans vel actuans, et ut extrinseca, in hoc sensu quod est condistincta omnino ipsi effectui; hujusmodi autem causam Deus supplere potest efficiendo, etiamsi ipsa causet informando. Quod a contrario probatur de causa materiali, quæ est intrinseca sicut formalis, et ideo non potest Deus illam supplere respectu illius effectus, quem intrinsece componit. Potest tamen supplere causalitatem ejus, respectu alterius componentis seu formæ, etiamsi materia in suo genere influat per se, et ut vera causa in, esse ipsius formæ. Et hoc modo supplet Deus dependentiam accidentis a subjecto, etiamsi sit in genere causæ materialis; et eodem modo potest supplere dependentiam substantialis formæ corporeæ a materiâ; quia, licet vere sit causalitas per se et materialis, tamen non est omnino intrinseca, id est, talis, ut ipsa materia

sit intrinseca pars talis effectus, sed est circa rem omnino condistinctam, sustentando illam. Hanc autem causalitatem, quam materia præbet sustentando, potest Deus supplere efficiendo; ergo eadem ratione poterit supplere causalitatem formæ, non in compositum, sed in materiam, neque informando, sed efficiendo. Patet consequentia, quia æque cessat tota ratio repugnantiae, quæ in hoc consistit quod Deus non potest uniri per modum formæ ad materiam, quod necessarium esset ad conservandum vel componendum compositum, non vero ad conservandam unam partem compositi sine alia. In quo par est ratio de materiâ ac de forma, quia non est de ratione partis essentialis actu existentis quod sit forma, vel habeat formam, quia neque essentia talis partis hoc postulat, cum solum consistat in aptitudine ad formam, non vero in actuali unione, neque etiam existentia, cum solum extrinsece pendeat a forma modo jam explicato. Et tunc materia esset quidem in actu entitativo, seu existentiae, et in potentia ad actum formalem, in quo nulla est repugnantia aut difficultas, cum potentia receptiva necessario includat aliquam entitatem et actualitatem entitativam, ut supra declaratum est.

7. *Deus sine forma materiam conservaturus quid novi debeat præstare.* — Atque hinc obiter intelligitur per quam actionem possit Deus materiam sine forma conservare, aut quid novi oporteat ipsum exhibere, ut illam conservet. Diversimode enim loquendum est juxta diversos modos dependentiæ materiæ a forma supra tactos. Si enim materia solum pendet a forma ut ab actu seu dispositione consequente, nulla nova actio necessaria est ex parte Dei ad conservandam materiam sine forma; sed si a principio crearet materiam solam sine forma, actio eadem omnino esset cum illa, qua Deus actu creavit materiam sub formis, solumque constitisset miraculum, vel præternaturale opus in hoc, quod Deus faceret illam actionem sine concomitantia alterius, per quam induceret formam in talem materiam. Sicut si Deus crearet substantiam animæ sine potentia intellectiva, per eandem actionem illam crearet, et miraculum solum esset impedire naturalem emanationem facultatis ab essentia; imo de facto anima Christi, eadem actione creata est sine propria subsistentia, ac aliæ creantur, solumque in illa impedita fuit actio vel emanatio propriæ subsistentiæ. Et proportionali modo loquen-

dum est, si Deus velit conservare sine forma materiam, quæ jam est sub illa; nam expellendo unam formam, et non concurrente ad introductionem alterius, solum esset necessarium, Deum continuare illammet actionem, qua nunc conservat materiam, quia per illam sufficienter conservaret entitatem materiæ in rerum natura et extra causas; miraculumque solum in eo esset positum, quod Deus continuaret actionem conservativam materiæ, in eo statu, in quo illi non deberetur esse, et sine illis conditionibus quæ ad naturalem modum existendi necessariae sunt.

8. At vero si materia pendet a forma, ut a propria causa per se influente ad esse illius, sic necessarium erit Deum alio genere efficientiæ et actionis supplere illam causalitatem formæ; quia si illa causalitas formæ per se necessaria est præter communem influxum, quo Deus nunc conservat materiam, non poterit cum hoc solo communi influxu Dei materia conservari sine causalitate formæ, nisi hujus necessitas alio genere causalitatis suppleatur. Sicut, quando Deus conservat quantitatem sine materiali concursu subjecti, necessarium est ut speciali efficientia suppleat concursum illum subjecti, sine quo quantitas naturaliter esse non posset, et ideo dicimus longe diversa ratione conservare Deum quantitatem sine subjecto, ab ea qua illam in subjecto conservabat, ut late tractavi 3 tomo tertiæ partis. Quænam vero esset illa nova actio, quam Deus adhiberet ad materiam conservandam sine forma, non est facile ad explicandum; dicimus autem illam fore actionem per modum absolutæ, et omnino independentis creationis, distinguque ab actione, qua nunc conservatur materia, quia hæc est per modum concreationis; quod quidem in materia cœlesti, si conservanda esset sine forma, facile intelligi potest; in hac vero materia generabilium difficilius id est, nam actio, per quam fit, revera est absoluta creatio, ut in superioribus est declaratum, et ideo prior dicendi modus quoad hanc materiam semper videtur verisimilior.

Satisfit rationibus prioris sententiæ.

9. Rationes contrariæ sententiæ omnes fere solutæ sunt ex dictis. Ad primam enim jam responsum est, et falsum sumere, nempe omnem existentiam esse a forma, ut ab intrinseca et quasi essentiali causa (est enim id verum de existentia completa substantiali, non vero de quacunque partiali), et illationem

non esse necessariam, quia, esto intercederet ille naturalis ordo inter formam et existentiam, non inde fieret esse immutabilem per omnipotentiam Dei. Ad secundum respondent Scotus et alii, committi æquivocationem in nomine potentiæ, et actus; nam materia dicitur pura potentia subjectiva, quæ si in sua puritate sit, carebit actu informante; cum vero dicitur omnem rem existentem esse in actu, intelligitur de actu entitativo, quod non opponitur potentiæ subjectivæ, sed objectivæ tantum. Quam responsionem Javellus et alii putant satis excludi impugnando potentiam objectivam: sed non est quod hæreamus in voce potentiæ objectivæ; de qua fortasse est controversia de nomine, ut etiam Javellus fatetur, et inferius tractandum est; sed attendere debemus ad rem significatam, quæ est res in esse possibili, sive dicatur possibilis a potentia objectiva, sive a potentia activa agentis; nunc enim nil refert. Rei autem possibili sic sumptæ opponitur res in actu, et hoc sensu est verum, rem existentem debere esse in actu; hoc autem esse in actu, non opponitur puræ potentiæ subjectivæ. Quod si in hoc sensu materia jam creata dicatur pura potentia, falsa est assumptio. Ad tertium, satis jam declaratum est quomodo possit Deus supplere dependentiam naturalem, quam habet materia in sua existentia partiali a forma.

10. *Materia substantialem propriam stabilisque speciem sibi ascribit.* — Ad quartum respondetur non magis procedere argumentum illud in materia sine forma, quam in materia formata. Materia enim non habet aliam speciem substantialem et essentialem sibi, propterea quod sit sub forma, vel sub hac, vel illa forma. Dico autem substantialem et essentialem, quia agimus de materia prima, non de materia proxima, quæ includit formas seu dispositiones accidentales, ratione quarum dicitur interdum specie differre, sed illa revera non est diversitas in substantiali differentia materiæ, sed in accidentibus. Forma igitur non dat differentiam specificam materiæ, sed composito. Unde, sicut eadem materia numero manet sub diversis formis, ita et eadem specie; si ergo materia sine forma existens esset individuum generis sub nulla specie contentum, etiam nunc est; vel certe, si nunc non est tale individuum (ut revera non est), neque etiam tunc esset. Unde simpliciter neganda est sequela, quia ad rationem materiæ non spectat ut sit in